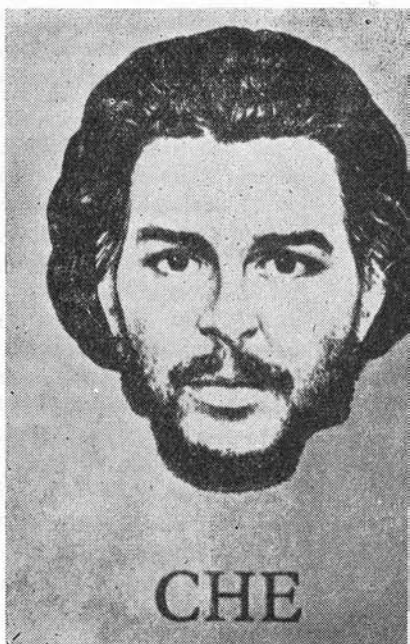

CHE GUEVARA NAPLÓJÁBÓL

„A Guevara-ügy lezárult. A Guevara-probléma nyitva marad” — egy évvel ezelőtt e szavakkal fejeződött be lapunk egyik cikke a legendássá vált forradalmárról (1968. 2.). Azóta a Guevara-kép újabb vonásokkal gazdagodott: előkerült a bolíviai gerillaharcok idején írt naplója (számos amerikai és európai országban jelent már meg nyomtatásban), amellyel kapcsolatban a világsajtóban a legellentmondóbb híresztelések és értékelések láttak napvilágot, akárcsak azelőtt, Guevara Kubából való eltűnése, bolíviai felbukkanása, ottani tevékenysége és halála körül. Ma már tudjuk, hogy miután a bolíviai hadsereg egyesült államokbeli hírszerzők segítségével osztagát felmorzsolta, és 1967. október 8-án őt magát is elfogta, az higuerasi iskola épületében a sebesült Guevarát és három társát egy altiszt lőtte le. A nála talált napló, amelynek közlését a bolíviai vezető körök megakarták akadályozni, a külföldre menekült — azóta természetesen leváltott — belügyminiszter, Argüedas útján eljutott Kubába, ahol verifikálták (azóta a bolíviai kormány is kénytelen volt elismerni hitelességét).

A napló nem irodalmi igényű és stílusú mű, hanem naptárlapokra írt rövid feljegyzések sorozata; mintegy emlékeztető egy később megírandó könyvhöz, amely azonban már nem készülhetett el. A feljegyzésekből kitűnik, hogyan próbálta Guevara megvalósítani nagy tervét: Latin-Amerika legszegényebb, de eléggé központi fekvésű országában, Bolíviában egy maroknyi internacionalista harcos körül kiépíti a gerillamozgalmat, sikerre viszi a felkelést, és a szomszédos államokban is felgyújtja a forradalom tüzét. Ezért hatolt be álnéven, elváltoztatott külsővel, néhány kubai bajtársa kíséretében a Nacahuazu folyó gyéren lakott vidékére, ahol az egyikük nevére megvásárolt tanya körül kiépítik táborhelyüket, hónapokig ismerkednek a tereppel, kiképzési gyakorlatokat folytatnak. A fegyveres összeütközések megindulását a bolíviai katonákkal a „háború” kezdeteként üdvözik. Az előkészületek és a csatározások közel egy évet tartanak. A nélkülözések és súlyos megpróbáltatások alig csökkentik a lelkesedést, de az elszigeteltség tragikussá válik.

A „kontinentális forradalom“ álmát Guevara nem valósította meg. Feljegyzései hitelesen tükrözik az önfeláldozó, elszánt forradalmár vívódásait, s a bonyolult problémát, amelynek alaposabb elemzése még bizonyára sok meglepetéssel szolgál majd.

A naplójegyzetekből kitűnik: 1966. november 7-én érkezett meg Che a Nacahuazu folyóhoz (Kelet-Bolívia), olyan terepre, mely a teljesen járhatatlan őserdő és az ország lakott részének határán van. A hely kiválasztás indoklására vonatkozólag a napló nem tartalmaz semmit. Argañaraz, a szomszéd gazda úgy tudta, kokain-készítők. Novemberben itt összegyűlt a tervezett létszám fele, főleg tapasztalt kubai gerillaharcosok, de néhány bolíviai is. Novemberi összefoglalója szerint Che jókedvű és bizakodó. A tanyáról kiindulva azonnal megkezdtek a folyó mentén, az erdőben a bázisok kiépítését, táborhelyeket rendeztek be, barlangokat vájtak. Decemberben Che találkozott Mario Monjéval, a Bolíviai Kommunista Párt első titkárával, de a találkozó eredménytelenül végződött, Monje elment, és ettől kezdve lényegében szakadás történt a bolíviai párt és a Che Guevara vezette gerillamozgalom között, bár a fegyveres csapatban három bolíviai párttag maradt. Januárban az Argañaraz-tanya veszélyessé vált, így aztán végleg kiköltöztek az erdőbe. Ekkor csatlakozott a csapathoz a bolíviai Moisés Guevara (Chenek csak névrokona), aki már kezdeményezett volt helyi gerillaharcot a bányavidéken; ő embereivel együtt csatlakozott. Február 1-én Che gyakorló portyára indult a csapattal; másfél hónap embertelen szenvedések közepette, járhatatlan terepen, ismeretlen erdők, sziklaúcsok, vízmósások között telik el, két ember már a gyakorlaton odaveszett, még mielőtt harcba bocsátkoztak volna. Időközben érkezett meg a bázisra a futárként felhasznált „gerilla-Tánja“, a csoport egyetlen nőtagja, az argentinai összekötő, Bustos (Pelado) és „a francia“, Régis Debray, akit Che Dantonnak nevez, és aki mindenáron a csapatban akart maradni, de Chétől azt a parancsot kapta, hogy térjen vissza Európába, és itt szervezze meg a bolíviai gerilla támogatását. Megérkezett továbbá a perui Chino néhány emberével. Ezalatt a kormánycsapatok már megjelentek a vidéken, repülőgépekkel. A gerilla indulólétszáma 47 volt.

Március 23-án megtörtént az első összecsapás, Che Guevárának számára teljes sikerrel; erről ki is adták az első hadijelentést, és fölvevették a Bolíviai Felszabadító Hadsereg nevet. Áprilisban megindul a komoly fegyveres portya, azzal a céllal, hogy a hadsereggel való összetűzések harcra mozgósítsák a lakosságot. Mindjárt április 13-án megtörténik az a két végzetes esemény, mely voltaképpen már a vereség kezdetét jelenti (bár Che akkor ezt még nem látta): Debray-t és az argentin összekötőt letartóztatják (La Paz felé indultukban), ezt követi nemsokára a La Paz-i illegális szervezet felgöngyölítése, ami tragikusan hiábavalóvá teszi Che nagy elaborátumát, az „instrukciókat a városi káderek részére“. A nagyobb mozgékonyág kedvéért Che kétfelé osztja a csapatot; az egyiknek a parancsnoka ő maga, a másiké egy Joaquin nevű régi Sierra Maestra-i harcos. Az ismeretlen terepen azonban nem tudják tartani az összeköttetést, ettől kezdve soha többé nem találkoznak, akcióikat nem tudják összehangolni, és ütőerejük katasztrófálisan lecsökken.

A Yuro vízmósásában bekerítik őket, megpróbálnak kicsúszni a gyűrűből, de az árokfőnél a kormánycsapatok meglepik őket. Október 7-ről szól az

utolsó feljegyzés: 17 órakor indultak fölfelé, de éjjel kettőkor meg kellett állniuk, nem bírták tovább a nehéz éjszakai menetet. Szint: 2000 méter.

Ami október 8-án történt, Fidel Castro beszéli el a bevezetőben, az életben maradtak elbeszélése alapján:

„Október 7-én vetette papírra Che utolsó sorait. Másnap, 13 órakor, egy szűk vízmósásban, ahol szándékában volt az éjszakát megvárni, hogy kitörjön a gyűrűből, nagylétszámú ellenséges alakulat vette föl velük a harci érintkezést. Az a megfogatkozott csoport ember, aki azon a napon a csapatot alkotta, estig hősiesen küzdött lövészeknöiben, melyek a vízmósás ágyába és felső peremébe voltak vájva, a katonák tömege ellen, mely körülvette és támadta őket. Senki sem maradt életben azok közül, akik a Chéhez legközelebb eső állásokban harcoltak. Mellette volt az orvos, Moro, akinek súlyos egészségi állapotáról már beszámolt volt, és egy perui gerillaharcos, ugyancsak rossz fizikai állapotban, és ez arra mutat, hogy Che mindent megtett, hogy fedezze eme bajtársak visszavonulását biztosabb helyre, amíg sebesülten le nem hanyatlott. Moro nem ebben az ütközetben halt meg, hanem néhány nappal később, a Yuro-medertől nem messze. A meredek, sziklás és szabálytalan terep nagyon megnehezítette a gerillák látásviszonyait és érintkezését. Akik a vízmósás másik bejáratánál, Chétől néhány száz méternyire védtek az állást, köztük Inti Peredo, sötétedésig ellenálltak a támadásnak, amikor is sikerült elszakadniuk az ellenségtől és megindulniuk az előre megállapított gyülekezőhely felé.

Megállapítható, hogy Che sebesülten harcolt, amíg M-2-es puskájának csövét el nem találta egy ellenséges lövedék, és teljesen használhatatlanná nem vált. Pisztoljának nem volt tára. Ezek a hihetetlen körülmények magyarázzák, hogy éive tudták elfogni. Lábsebei miatt csak segítséggel járhatott, de a sebek nem voltak halálosak.

Miután átszállították Higuera községbe, még körülbelül huszonnégy óra hosszát életben volt. Egyetlen szóval sem válaszolt foglyul ejtőinek és egy ittás tiszt, aki sértegetni próbálta, kapott tőle egy pofont.

La Pazban mindjárt összeült Barrientos, Ovando és még néhány katonai főnök, és hidegen elhatározták, hogy meggyilkolják. A részletek ismeretesekek. Az higuera iskolában Miguel Ayoroa őrnagy és Andrés Selnich ezredes, jenki kiképezte rangerek, utasították Mario Terán tiszthelyettel, hogy hajtsa végre a gyilkosságot. Amikor ez, főkrészen, behatolt az elkerített területre, Che — aki hallotta a lövéseket, melyek éppen akkor végeztek egy bolíviai és egy perui bajtársával — látva, hogy a hóhér habozik, nyugodtan, önfegyelemmel így szólt hozzá: »Lőjön! Ne féljen!« Ez kirohant és feljebbvalói, Ayoroa és Selnich kénytelenek voltak ismét kiadni a parancsot; akkor végrehajtotta, övtől lefelé eresztett bele egy géppisztolysorozat. Már kiadták volt a jelentést, miszerint Che az ütközet után néhány órával halt meg, s ezért a végrehajtóknak azt a parancsot adták, hogy ne lőjék mellbe, se főbe, nehogy azonnali halált okozó sebeket produkáljanak. Ez kegyetlenül megnyújtotta Che agóniáját, míg aztán egy őrmester, talán az is részegen, bal bordái közé irányított pisztollyal meg nem adta neki a kegyelemlovést. Ez az eljárás durva ellentétben áll avval a tisztelettel, mellyel Che kivétel nélkül viseltetett a bolíviai hadsereg sok tisztjének és katonájának élete iránt, akiket foglyul ejtett.“

1966

November 7. Ma új szakasz kezdődik. Éjszaka megérkeztünk a birtokra. Utunk eléggé eredményes volt. Pachungo¹ és én megfelelően álcázva eljutottunk Cocha-bambába, felvettük a kapcsolatot, és tovább indultunk. Két napig utaztunk, két gépkocsival.

A tanya közelében álltunk meg; csak az egyik gép hajtott be az udvarba, hogy ne keltsük fel a szomszéd figyelmét, aki azt hiszi, hogy kokain-gyártással akarunk foglalkozni.

A második forduló alatt, a birtok felé vezető úton Bigotes², amikor megtudta, ki vagyok, szinte behajtott egy szakadékba. A féloldalára fordult dzsip úgy maradt függve a meredek szélén. Vagy húsz kilométert mentünk a tanyáig, ahol három pártmunkás tartózkodik.

November 8. Az egész napot az erdő sűrűjében töltöttük, 100 méternyire a háztól, a patak mellett. Apró legyek hada tört ránk; nem csípnek, de nagyon szemtelenek...

Azt terveztem, hogy leírom utazásom minden viszonyosságát, de elhalasztottam a következő hétre, mert akkorra várjuk a második csoport érkezését.

November 10. Pachungo és Pombo bolíviai társunkkal, Serafinnal elmentek felderíteni a környeket. Rátaláltak a patak egy elágazására, és felfedeztek egy kis barlangot, amely alkalmas lenne tábornak. Visszafelé jövet megfélekedtek az óvatosságról és Argañaraznak, a szomszédos tanya tulajdonosának a sofőrje, aki bevásárolni vitte embereiket, meglátta őket. Nagyon megszidtam Pombóékat, és úgy határoztunk, hogy már holnap be vesszük magunkat a sűrűbe, és ott állítjuk fel a tábort.

November 11. Semmi új. A napot az új táborban, a ház túlsó felén töltöttük. Ott is éjszakáztunk. A rendkívül kellemetlen rovarok felhői ellen csak moszkítóhálóval felszerelt függőágy nyújt menedéket (ilyen hálóm csak nekem van). Tümaini elment Argañarazhoz, és vásárolt tőle egyet-mást: tyúkot, pulykát. Úgy látszik, egyelőre még nem keltették fel gyanúját.

November 12. Ez a nap nem hozott semmi újat. Miután hazajöttünk egy kisebb felderítésből, amelynek során helyet kerestünk az új tábornak, megérkezett hat ember a második csoportból. A hajtató nő, bár elég gyérén, „őszülő halántékom” sötétedik, a festék fokozatosan leprik, és szakállam is kiütözközik már. Két hónap múlva újra magamra ismerem.

November 13. Szállásunkra átjött néhány vadász-béres Argañaraz birtokáról. Mind hegyvidékiek, fiatalok, nőtlenek, ideális jövőendő gerillák. Gazdájukat mélységesen gyűlölik.

November 17. La Pazból³ semmi hír nem érkezett. A mieink beszédbe elegyedtek Argañarazzal: élelmeszert vásároltak tőle, és ő újra macacsul kérte, hogy vonjuk be a kokain-gyártásba.

November 20. Délben megjött Marcos és Rolando. Most már hatan vagyunk. Az érkezők elmesélték, milyen kalandokon estek át útjuk során. Azért nem jöhettek hamarabb, mert csak egy hete kapták meg az értesítést. A legrövidebb idő alatt utaztak ide, São Paulón (Brazília) keresztül.

Velük jött Rodolfo. Jó benyomást tett rám. Azt hiszem, határozottabb, mint Bigote, és kész mindennel szakítani. Papi⁴ mesélt neki és Cocónak rólam, megsértve ezzel az utasításokat. Szerintem ez tipikus esete a túlzott tekintélyféltésnek. Írtam Manilába⁵, több javaslatot tettem.

November 24. Pacho és Rolando elmentek felkutatni a patak környékét. Holnap kell visszatérniük...

Aliusha⁶ születésnapja.

November 25. A megfigyelőállásról hírről adták egy dzsip megjelenését két vagy három utassal. Kiderült, hogy a malária elleni akció emberei. Vért vettek, utána mindjárt továbbmentek.

November 27. Jorge még nem tért vissza. Parancsot adtam, hogy az embereim egész éjjel álljanak őréséget, de 9 órakor megjött az első dzsip La Pazból. Cocóval együtt megérkezett Joaquín⁷, Urbano és még egy bolíviai, egy Ernesto nevű orvostanhallgató, aki úgy döntött, hogy csatlakozik hozzánk. Coco másodszor is útnak indult, és elhozta Ricardót, Braulót, Miguel és még egy bolíviait, Intit, aki szintén velünk akar harcolni. Most már 12-en vagyunk felkelők, és velünk van a tanya gazdájának szerepét játszó Jorge. Ricardo kellemetlen hírt hozott: Chino Bolíviában van, 20 embert szándékszik hozzám küldeni, és találkozni akar velem. Ez bonyolítja a dolgot, mert így internacionalizáljuk a harcot, még mielőtt velünk lenne Estanislao⁸.

Este összehívtam a bolíviaiak csoportját, és közöltem velük a perui elvtársak kérését, hogy 20 embert küldhessenek hozzánk. Mind egyetértettünk abban, hogy küldjék őket, de nem most, hanem csak az akció megkezdése után.

A HÓNAP MÉRLEGE

Minden elég jól sikerült: én bonyoldalmak nélkül ideértem, az emberek fele már itt van, ők is simán jutottak ide, bár kissé megkésve. A helyzet kedvezően alakul ezen az isten háta mögötti vidéken, ahol minden arra vall, hogy addig maradhatunk, ameddig szükségesnek tartjuk. Tervünk a következő: bevárjuk a többiek érkezését, legalább húszra kell növelni a bolíviaiak számát, és megindítjuk a hadműveleteket. Meg kell még tudnunk, hogyan viszonyul hozzánk Monje, és majd kiderül, hogyan válnak be Guevara⁹ emberei.

December 2. Korán reggel megjött Chino. Egész nap beszélgettünk. A következőkben állapodtunk meg: ő Kubába utazik és személyesen meséli el az itteni helyzetet; két hónap múlva, vagyis miután mi már megkezdjük a fegyveres harcot, 5 perui fog hozzánk csatlakozni; egyelőre 2 peruit kapunk, egy rádiótechnikust és egy orvost, s ők egy ideig velünk maradnak...

Cocót megbíztam, hogy vegye fel a kapcsolatot Sanchezzel (én később fogok találkozni vele), valamint az elnöki iroda mellett működő információs osztály főnökével, Inti sógorával, aki beleegyezett, hogy értesülésekkel lát el minket. A hálózat még kezdetleges.

December 4. Semmi újság. Körülöttünk nagy a nyugalom a vasárnapra való tekintettel. Arról beszéltem az embereknek, hogy milyen magatartást kell majd tanúsítanunk, ha bolíviaiak fognak hozzánk csatlakozni, és ha megkezdődik a háború.

December 6. Inti és Urbano vadászatra indult, szeretnének egy szarvart löni, mert kevés az ételmünk — csak péntekig fog kitartani.

December 7. Miguel és Apollinar¹⁰ kikerestek egy megfelelő helyet, és megkezdték az alagútást. Rosszul állunk szerszámok dolgában. Inti és Urbano zsákmány nélkül tértek vissza, de estefelé Urbano lőtt egy vad pulykát...

December 10. Ez a nap események nélkül telt el, hacsak az első, magunk sütöt- te kenyeret nem számítjuk...

December 11. Papi elutazott La Pazba. Veszélyes dolog történt: egy vadász meglátta egyikünk lábnyomát, aztán úgy lát- szik, észrevett valakit közlünk, és megtalálta Pombo elvesztett kesztyűjét. Mindez terveink megváltoztatására készítet. Nagyon elővigyázatosnak kell len- nünk. Holnap a vadász megmutatja An-

toniónak, hol állította fel tapírcsapdait. Inti elmondta nekem aggodalmát egy Carlos nevű diákkal kapcsolatban, aki ideutazása előtt vitát provokált a kubai- ak részvételéről a mozgalomban, koráb- ban meg kijelentette, hogy nem fog fegy- vert a párt határozata nélkül...

December 12. Beszéltem a csoportom- mal, „elodást” tartottam az emberek- nek a háború nehézségeiről. Hangsúlyoz- tam a parancsnoki tekintély és a fegyve- lem jelentőségét, és felhívtam a bolíviai- ak figyelmét arra a felelősségre, amit ma- gukra vállalnak, amikor áthágják párt- juk fegyelmét, és más álláspontra he- lyeznek.

December 17. Moro¹¹ és Inti lőttek még egy vadpulykát. Én Tumaini és Rolando társaságában a tartalékveremmel foglal- koztam, holnapra befejezzük. Arturo és Pombo helyet kerestek a rádióállomás felállításához, aztán nekifogtak megjaví- tani az oda vezető utat, mert az most eléggé nehezen járható. Éjszaka megeredt az eső, megállás nélkül zuhogott regge- lig.

December 20. Elhatároztuk, hogy meg- gyorsítjuk a kapcsolat felvételét az in- formációs osztályon dolgozó emberrel, akit Coco elszalasztott, és azt fogjuk ajánlani Mejíának, hogy legyen az ösz- szekötő Ivan és az információs osztály vezetője között. Ivan tartja majd a kap- csolatot Mejíával, Sanchezzel, Tánjával és a párt képviselőjével, akit még nem jelöltek ki.

Táviratot kaptunk Manilából, amely- ben jelzik Monje érkezését dél felől. Éj- jel egy óraker La Pazból közölni fogják, elmentek-e Monje fogadására.

Ivan foglalkozhatna a beszerzéssel, de akadályozza hamis útlevele; a legközeleb- bi feladat — biztonságosabb okmányokat szerezni. Írnia kell Manilába és kéri, hogy az iratokat mielőbb küldjék el bar- ráink útján.

December 21. Lore nem hagyott nekem térképeket, és most nem tudom, merre juthatunk el a Yaquihoz. Reggel elindul- tunk, és zavartalanul haladtunk. A fel- adat, hogy 24-éig mind összegyűljünk itt. Akkor aztán ünnepelünk.

Befejeztük az ételmiszer tárolására szánt rejtékely elkészítését. Holnap el- kezdjük építeni a fedezéket a rádióállom- másnak.

December 22. Nekifogtunk a fedezék- ásásnak. Elhozták a készülékeket. Elég nehezek. Kipróbálni nem tudtuk, mert nem volt benzinünk.

December 24. Egész nap készülődtünk a karácsonyestire. Egyesek két utat is megtettek, és későn értek haza. De a végén mind összegyűltünk, és az ünnepet jó hangulatban ültük meg.

December 25. Visszatérek a munkához. Az első táborunkba nem mentem el többé...

December 26. Inti és Carlos elindultak, hogy felderítsék a környéket egészen addig a pontig, ahol a térképen a Yaquit jelölik. Számításaink szerint az útra két napot kell szánni. Rolando, Alejandro és Pombo tovább folytatták a fedezék-ásást. A talaj rendkívül kemény. Pachóval megnéztem a Miguel ásta bejáratot. Agyonvertünk néhány kígyót, kettőt ma, egyet a tegnapi. Úgy látszik vannak bőven errefelé.

December 31. Fél nyolckor megjött a Doktor azzal a hírrel, hogy megérkezett Monje. Inti, Tuma, Urbano és Arturo kíséretében én is odamentem. Találkozásunk szívélyes, de feszült hangulatban folyt le. A levegőben lógott a kérdés: „Merre hajlasz?“. Monjé egy Pan Dinó-nak¹² nevezett önkéntes kísérete, valamint Tanja, aki utasításokért jött, és Ricardo; ő velünk marad.

Beszélgetésünk általánosságokkal kezdődött, de rövidesen rátértünk a lényegre. Monje következő három feltételét közzölte velünk:

1. Ő lemond a párt vezetéséről, de igyekszik elérni, hogy pártja legalábbis semleges álláspontot foglaljon el, és a párttagok közül is toborozni fog harcosokat a gerillamozgalom számára.

2. A harc politikai és katonai vezetését ő veszi kézbe, amíg a forradalom bolíviai keretek között zajlik.

3. Magára vállalja a kapcsolat egyengetését a többi dél-amerikai párttal, és törekedni fog rábírni őket, hogy térjenek át a fegyveres felszabadító mozgalmak támogatásának politikájára.

Én azt feleltem neki, hogy az első pontot a belátására bízom, mivel ő a párt első titkára, bár állásfoglalását hibásnak tartom, mert ingadozó, elvtelen, és azokat az embereket hivatott a történelem előtt igazolni, akiket el kell ítélnünk oportunistáink miatt. Az idő majd bebizonyítja igazamat.

Ami a harmadik pontot illeti: nem vagyok ellene, hogy mindezt megkísérelje, de terveik kudarcra ítélek.

A második ponttal semmiképpen sem érhetek egyet. A katonai vezető én maradok, és ebben a vonatkozásban semmi-

lyen kombinációba nem megyek bele. E kérdés körül a vita fellángolt, de aztán holtpontra jutott, mert hasztalanul próbáltuk meggyőzni egymást.

Éjfélkor köszöntőt mondtunk. Monje hangsúlyozta a nap történelmi jelentőségét, Szavaira hivatkozva azt mondtam, hogy ezt a pillanatot úgy kell felfognunk, mint Murillo újabb felhívását a kontinentális forradalomra, és hozzátettem: a mi életünk semmit sem számít a forradalomhoz mérten. Fidel üdvözlését küldtem nekem...

A HÓNAP MÉRLEGE

A kubai csoport kiegészítése nagyon eredményesen folyt. Az emberek hangulata jó, de akadnak kisebb nehézségek. A bolíviaiak rendszeren viselkednek, de kevesen vannak...

1967

Január 1. Reggel nem folytattuk a vitát, de Monje kijelentette, hogy ő most elmegy, és január 8-tól lemond a párt vezetői tisztségéről. Észrevételem szerint, amikor Cocótól megtudta, hogy a stratégiai kérdésekben nem vagyok hajlandó engedni, ebbe kötött bele, hogy gyorsítsa a szakítást, mivel érveit nem tudta meggyőzően alátámasztani.

Este összegyűjtöttem az embereket, és tisztáztam előttük Monje álláspontját, mondván, hogy mi mindenkivel együtt fogunk működni, aki forradalmat akar, és megígoltam, hogy a bolíviaiakra még nagy nehézségek és súlyos válságok korszaka vár...

Január 2. A reggeli órákat a jelentés rejtjelezése töltötte ki. Sanchez, Coco és Tanja még az este elmentek, amikor befejeződött Fidel beszéde (Kuba nemzeti ünnepe alkalmából). Rólunk szóló szavai még többre köteleznek bennünket.

Kiképzés után igyekeztem tudatosítani embereimben a partizánháború sajátosságát és a fegyelem megerősítésének szükségességét; megmagyaráztam, hogy feladataink közé tartozik egyebek között egy mintaképnek tekinthető mag megmentése. Felhívtam figyelmüket a tanulás elengedhetetlen szükségességére. Aztán kijelöltem a vezetőket: Joaquint, Marcost, Alejandrót, Intit, Rolandót, Pombót, a Doktort, Natót és Ricardót, majd megmagyaráztam, hogy helyettesemnek Joaquint nevezem ki, mert Marcos több hibát követett el, és egyre megismétli őket. Megbíráltam Joaquint is, mert újévkor összetűzött Miguellel, aztán tisztáztam,

milyen feladatokat kell megoldanunk, hogy szervezetünket megjavítsuk.

Január 10. Üzenet érkezett Havannából, amelyben közlik, hogy Chino elsőjén indul hozzánk egy orvossal és egy rádióssal, Rea pedig 14-én kel útra. Semmit sem mondtak a másik két elvtársunkról.

Január 11. Antonio, Carlos és Arturo elmentek egy közeli patak felderítésére. Alejandro és Pombo térképek készítésével foglalkoztak Arturo fedezékében. Visszatérésük után elmondták, hogy a könyveim eláztak, több könyv szétmállott, a rádióadók pedig átmedvesedtek és bezrosdásodtak. Ha ehhez még hozzáteszem, hogy mindkét rádiókészülék el is tört, teljessé válik Arturo képességeinek siralmas képe.

Január 12. Útnak indítottunk egy „gondolat”¹³ a hátramaradt holmik után. Loro még mindig nem tért vissza. Joaquín elmondta, hogy Marcost nagyon bántja a gyűlésen kapott bírálat. Beszélnem kell vele.

Január 13. Beszéltem Marcossal. Azért elégedetlen, mert a bolíviaiak előtt bíráltam. Érvelése alaptalan. Érzékenységgel a jövőben számolnunk kell, különben a dolognak nincs jelentősége.

Január 15. A táborban maradtam, hogy utasításokat írjak a városban levő embereimnek.

Január 16. Folytattuk a lövészárkok kiépítését. Alejandrón a malária tünetei jelentkeznek.

Január 17. Ma kevés mozgás volt. Befejeztük az első vonal árkait és a fedezéket.

Megérkezett Loro, és mesélt az útról. Mikor megkérdeztem, miért ment el, azt felelte, hogy elutazását magától értetődőnek tartotta, majd beismerte, hogy egy nőismerősét akarta meglátogatni.

Január 18. Zuhogó esőben megjelent Loro. Beszámolója szerint Argañaraz olyanokat mondott Antoniónak, hogy ő sokat tud, és kérte, vegyük be részesztársnak. Hajlandó kokainnal vagy bármi mással foglalkozni. Érezte, hogy e „bármi más” mögött valami komolyabb dolgot ért. Azt tanácsoltam Lorónak, ígérjen neki valamit, nem túlságosan sokat, csak annyit, hogy fizetünk neki a dzsipje használatáért, és fenyegetse meg, hogy halál fia, ha elárul bennünket.

Január 19. A nap a szokásos módon telt. Munkánk az erődítmények és a tábor megerősítése körül folyt. Miguel betegállományba került, a nagy láz és egyéb

tünetek maláriára vallanak. Nekem is egész nap szaggatott a testem, de a betegségem nem vert le.

Délután 4 óra körül, amikor Rubio és Pedro elmentek a másik táborba az őrköt leváltani, megjött a Doktor, és azt mondta, hogy a tanyán rendőrök jártak. Fernandéz hadnagy vezetésével négy polgári ruhás ügynök jelent meg egy bérelt dzsippen, a kokain-gyártó üzemet keresték. Csak a házban kutattak. Figyelmüket nem kerülte el néhány szokatlanabb dolog, mint például a tartalékkarbid a lámpáink számára, amit nem rejtettünk a verembe. Elvették Loro géppisztolyát, de nála hagyták a mauserit és egy kiskaliberű revolvert. Megtévesztésül Argañaraz géppisztolyát is elkobozták és megmutatták Lorónak. A rendőrök elmenetelük előtt figyelmeztettek, hogy mindenről tudnak, és hogy őket is számításba kell venni...

Január 21. Gyakorlatozás közben azt tapasztaltuk, hogy még sok fogyatékoságunk van, de általában az emberek megfelelő felkészültségről tesznek tanúságot. Ki kell dolgoznunk a visszavonulás módszerét — ez gyenge pontunk. Pacho felment a csúcsra, hogy kipróbálja a rádióállomást, Marcos és Aniceto pedig kerestek egy olyan helyet, ahonnan megfelelő módon megfigyelhetjük Argañaraz lépéseit... A próbavételek jónak bizonyultak. Az esős déli órákban megérkezett Pedro, vele Coco és három újonc: Benjamín, Eusebio és Walter. Az első Kubából jött, tudja kezelni a fegyvert; őt az elővédbe osztottuk be; a másik kető a hátvédbe került.

Január 22. Jelentést írok Fidelnek, és utasításokat a városban levő embereimnek. Miguel jobban van, de most Carlos betegedett meg, magas lázzal fekszik...

Január 24. Egy 7 tagú „gondola” element, de hamar vissza is tért, kukoricával és lőszerrel megvakodva. Ez alkalommal Joaquín megfürdött a folyóban...

Január 26. ...Aniceto és Benjamín elindultak a táborból, hogy a magaslaton, ahova odalátszik Argañaraz háza, kipróbálják a rádiót, de eltévesztették az irányt, és nem sikerült megteremtteni a kapcsolatot. A kísérlet meg kell ismételnünk. Megkezdtük egy új rejtkehely ásását személyi dolgainknak. Loro visszajött és elfoglalta helyét az elővédben. Beszél Argañarazzal és megmondott neki mindent, amit tanácsoltam. Argañaraz elismerte, hogy egy vadászt megbízott a megfigyelésünkkel, de tagadta, hogy jelentett volna bennünket.

Január 26. Aig fogtunk neki az ásásnak, értesítettek, hogy megérkezett Guevara Loyolával. Kimentünk a táborból, és 12-kor már a találkozó helyén voltunk.

Elmondtam Guevarának a feltételeimet: szétszórjuk a csoportot, mellőzünk minden rangot, egyelőre semmiféle politikai szervezetet sem létesítünk, és kerüljük a vitát a nemzetközi és belpolitikai nézeteltérések kérdésében. Ő mindent a legtermészetesebben fogadott; a hívős kezdet után kapcsolataim a bolíviaiakkal szívélyessé váltak...

Január 28. Egy „gondola” kiűríti a régi tábor. Értesítést kaptam, hogy elfogtak egy vadászt, amint a kukoricásból titokban figyelte a mieinket, de aztán sikerült eltűnnie. Minden arra mutat, hogy közeledik a döntő pillanat a tanyával kapcsolatban.

Január 30. Egy 12 tagú „gondola” átszállította az élelem nagy részét. A hátramaradt lőszert 5 ember elhozhatja. A vadászat eredménytelen volt. Elkészült a verem a személyi holmik elrejtésére, de nem tartjuk eléggé sikerültnek.

Január 31. Az utolsó nap a táborban. A „gondola” kiűrítette a régi tábor, és az őrség elhagyta az eddigi helyét. Antonio, Nato, Camba és Arturo hátramaradtak. Utasításaim a következők: nem szabad gyakrabban találkozunk, mint háromnaponként; ha egy csoportban négyen vannak, ketten feltétlenül legyenek felfegyverkezve; aki őrséget áll, minden pillanatban legyen résen; az újoncokat az általános előírásoknak megfelelően képezzük ki, de nem kell többet tudniok, mint amennyi okvetlenül szükséges. A tábor minden fölösleges tárgytól megtisztítjuk, a fegyvert vízhatlan ponyvába csavarjuk, és elrejtjük a hegyekben. Pénzünk mindig a táborban lesz, valaki az osztagból állandóan magánál tartja. Csak a kitapasztalt utakon és a szomszédos patatok mentén közlekedünk.

A HÓNAP MÉRLEGE

A párt már ellenünk fordította a fegyvert. Nem tudom, milyen messzire fog elmenni, de ez minket nem állíthat meg, és végül még javunkra is fog válni (ebben szinte biztos vagyok).

Guevara egyelőre előnyösen mutatkozik be. Meglátjuk, hogy ő és emberei hogyan viselkednek majd a jövőben. Tánja elutazott, de sem ő, sem az argentinok nem adnak életjelt magukról. Csak most kezdődik tulajdonképpen a partizán-szakasz, és az emberek meg fogják mutatni, hogyan áll-

ják meg a helyüket. Az idő majd eldönti, milyenek a bolíviai forradalom távlatai. Mindabból, amit elterveztünk, a leglassabban a bolíviai harcok csatlakozása valósul meg.

Február 1. Befejeződött az első szakasz. Az emberek eléggé elfáradtak, de általában kiállták a próbát. Kidolgoztunk egy riadórendszert, egy palackot használtunk fel hozzá, amelyet az út mentén a bokrokban rejtünk el.

Február 2. Nyugalmas munkanap. A Doktor kissé visszatartja az embereket a mozgásban, pedig az általános ütem anélkül is lassú. 4 órakor eljutottunk az utolsó kúthoz, és ott pihenőt tartottunk.

Február 4. Reggeltől 4 óráig menetelünk, délben 2 órás ebédszünetet tartottunk. Utunk a Nacahuazu mentén vezet. Nem rossz út, csak tönkreteszi a lábelleit, és néhány társunk már szinte meztláb maradt.

Az osztag kimerült, de mind túrhatóen érzik magukat. Én 15 fontnyi holmit eldobtam: a járás könnyebb, de a fájdalom a vállamban időnként elviselhetetlen.

Február 6. A pihenés és erőgyűjtés napja.

Február 7. Marcos vezetése alatt tutajt ácsoltunk. Nagyon ormótlanra sikerült, és nehezen volt irányítható. Fél kettőkor kezdtünk gyülekezni, és fél háromkor megindult az átkelés. Az elővéd 2 részletben átjutott a túlsó partra, harmadszorra átvitték a középcapat felét és az én ruhaneműmet, a hátizsák kivételével. Amikor visszatértek a többiek után, Rubio rosszul számította ki a távolságot, és a víz elsodorta a tutajt. Nem sikerült elkapni, és darabokra hullott...

Február 10. Társul szegődtem Intihez, hogy szőba elegendjek a paraszttokkal, de nem sok sikerrel: beszélgető társam túl zárkózott volt. Tipikus parasztnak bizonyult, aki nem tud segíteni nekünk, de arra is képtelen, hogy belássa, milyen veszélyek fenyegetik, ezért potenciálisan veszélyes számunkra. A Doktor ezalatt kúrálta a gyerekeit — az egyiket meg-rúgta a ló, a többit bőr alatti paraziták kínozták, — aztán búcsút vettünk. Az estét és az éjszakát uminta¹⁴ sütéssel töltöttük, de nem valami jól sikerült.

Február 11. Apám születésnapja — 67 éves.

Eleinte a folyóparton jól kitaposott ösvényen mentünk, de aztán lehetetlenné vált a továbbhaladás. Látszott, hogy rég-

óta senki sem járt erre felé. Délre egy nagy folyóhoz értünk, és az ösvény végleg elveszett... A folyót Massicurinak nevezik, de az első gázló, mint kiderült, jóval lennebb van. Messziről megfigyeltünk néhány parasztot, amint lovon szállítottak valamit. Valószínű, hogy észrevették a nyomainkat. Még tovább kell fokoznunk az óvatosságot.

Február 15. Ildita születésnapja (11 éves)¹².

Egész nap egyenletesen meneteltünk. Délelőtt 10 órakerültünk az azt a helyet, ameddig a felderítők is eljutottak. De aztán alig tudtunk továbbhaladni. 5 órakor jelentették, hogy az elővéd egy megművelt mezőhöz ért... Odaküldtem Intit, Lorót és Anicetót, hogy beszéljenek a

tett eredményre. Egész nap vártunk rájuk. Visszatérésük után elmondták, hogy arrafelé ugyanolyan meredek sziklák vannak, lehetetlen megmászni őket...

Február 23. Keserves nap a számomra. Utolsó erőmből is kifogytam, teljesen kimerültem. Reggel Marcos, Braullo és Tuminaj elmentek utat keresni, mi addig a táborban várakoztunk. Megfejtettünk egy rejtjeles választ a „francia postaláda” útján küldött üzenetemre. 12-kor útnak indultunk. Sütött a nap, a sziklák homályosan visszaverték a sugarakat. Nemsokára feljutottunk a legmagasabb hegyre; én gyenge szédülést éreztem, és ettől a perctől fogva alig tudtam emelni a lábam. A legmagasabb csúcs erre felé 1420 méter. Innen messzire el lehet látni —

gazdával. Miguel Péreznek hívják, szegényparaszt, akit a bátyja, Nicolás kizsákmányol. Pérez segítőkésznek mutatkozott. Nagyon későre járt, s vacsora nélkül kellett lefeküdnünk.

Február 19. Elveszett nap. Leeszerkedtünk a magaslatról, elértünk egy patakhoz, s szerettünk volna medre mentén a következő hegyre felkapaszkodni, de kiderült, hogy az a rész járhatatlan. Miguel és Anicetót elküldtem, próbáljanak meg egy másik hegynyúlványon átjutni a gerinc túlsó oldalára, de ez sem veze-

a szemhatár szélén felfedeztük a Río Grande vizét, a Nacahuazu torkolatát és a Rosita egy részét. A vidék egyáltalán nem hasonlít arra, amit a térkép mutat: a sziklák meredek, és aztán 8—10 km szélességű erdős fennsík-féleségbe mennek át, amelynek a szélén a Rosita folyik. Azon túl újabb hegytömeg az itteniekhez hasonló csúcsokkal, és még arrébb egy völgy látható.

Hallottam, amint a tegnap reggel Marcos egyik, napközben pedig másik tár-

sunkat a pokolba küldte. Beszélnem kell vele.

Február 24. Ernestico¹⁶ születésnapja (2 éves).

Kellemetlen, sok vesződéssel járó nap. Nagyon rövid utat tettünk meg. Vizünk nincs, mert a patak, amelynek mentén haladunk, kiszáradt.

Február 25. Fekete nap. Nagyon lassan jutunk előre. Ráadásul Marcos letért az útról, és a reggeli órák elvesztek. 12 óra-
kor értesített erről, és friss erőket kért. Braullo, Tumaini és Pacho elmentek felváltani őket. 2 óra-
kor Pacho visszajött, és elmondta, hogy Marcos visszaküldte, mert ő nem engedelmeskedett neki. Fél ótkor elküldtem Benignót, mondja meg Marcosnak, hogy ha 6 óráig nem találja meg a folyót, akkor térjen vissza. Mikor Benigno elment, Pacho félrehívott, és elmesélte összetűzését Marcossal, aki rákiabált, machetéjével¹⁷ megfenyegette, és a markolattal arcul ütötte.

Az ügy komoly volt, ezért magamhoz hívtam Intit és Rolandót. Ők megerősítették, hogy az elővédben egészségtelen légkör alakult ki Marcos nehéz természete miatt, de ugyanakkor azt is elmondták, hogy Pacho is hibás, mert arcátlanul viselkedett.

Február 27. Egy kimerítő nap után... elértük a Rositát. Megettük az utolsó élelmiszer-tartalékainkat. Semmi jelét sem láttuk annak, hogy rövidesen házak közelébe érnének, bár a folyó mentén lakott településeknek és utaknak kell lenniök.

A HÓNAP MÉRLEGE

Habár nem tudom, mi a helyzet a táborban, aránylag minden jól megy, néhány kivételtől eltekintve, amelyek azonban a mi körülményeink között végzetessé válhatnak.

A külső világgal nincs kapcsolatunk, és semmi hírt nem kaptunk arról a két elvtársról, akiknek utánunk kellett érkezniök a csoport kiegészítésére... A menetelés elég jól sikerült, de történt egy szerencsétlenség, ami Benjamín életébe került. Az emberek még mindig gyengék, és nem mindegyik bolíviai elég kitartó. Az utóbbi napokban az éhezés kissé lelohasztotta a lelkesedést, s a nyomott hangulat a csoport kettősöttszottsága miatt még fokozódott.

A kubaikak közül a kevesebb tapasztalattal rendelkező Pacho és Rubio még nem mutatta meg képességeit, de Alejandro sikerrel megálta a helyét a

megpróbáltatásokban. Az öregek közül Marcos egyre több főfájást okoz nekem, Ricardo pedig nem mindig találja fel magát. A többiekkel minden rendben van.

A következő szakasz a mindent eldöntő harcok ideje lesz.

Március 7. Eltelt 4 hónap. Az emberek napról napra csüggedtebbek, mert látják, hogy az élelem fogyóban, az utak pedig járhatatlanok...

Március 16. Úgy döntöttünk, hogy megesszük az egyik lovat, mert több társunknak fenyegető daganatai támadtak. Miguelen, Intín, Urbanón, Alejandrón különböző betegségek tünetei jelentkeznek. Én szörnyen legyengültem...

Március 17. Újra tragédiára került sor, még mielőtt a harc megkezdődött volna. Reggel megjelent Joaquin. Miguel és Tumaini utánaindultak, nagy adag hústartalékkal felszerelve. Komoly katasztrófa történt: a Nacahuazun elvesztették uralmukat a tutaj fölött, amely elragadta őket, örvénybe sodródott és felborult; mint később elmondták, a víz többször is megforgatta. Az eredmény: elveszett néhány hátizsák, majdnem az összes patronunk, 6 puská, és elpusztult egy ember — Carlos...

Március 18. Korán útra keltünk... Valóságos küzdelmet kellett folytatnom azért, hogy egy kis húst megőrizzünk tartalékol, mert mind azt akarták, hogy az egészket ott helyben együk meg...

Március 19. Reggel jó ütemben haladtunk, és 11 óra-
kor pihenőt tartottunk. Elhatároztam, hogy mindenáron el kell jutnunk egy patakig, de fejünk felett körözött egy repülőgép, ami semmi jót nem ígért, és azonkívül az is nyugtalanított, hogy a támaszponton nem érkezett hír. Azt hittem, jóval hosszabb ideig kell majd menetelnünk, de az emberek fáradtsága ellenére fél hatkor megérkeztünk. Ott várt bennünket egy perui orvos, Negro, aki Chino és a rádiós társaságban érkezett. Elmondta, hogy Benigno már előkészítette az élelmet, vár minket, és hogy Guevara csoportjából ketten dezertáltak, a rendőrség pedig rajtaütött a tanyán.

Március 20. Reggel 10-kor elindultunk, és jó ütemben haladtunk. 1 óra-
kor éppen hosszabb pihenőt tartottunk, amikor megjelent Pacho Marcos üzenetével, amely kiegészítette Benigno közlését, de most már az egész komolyabb színben tűnt fel. Arról van szó, hogy 60 gárdista¹⁸ lesben állt az ösvényen, amelyet egy vadász mutatott meg nekik, és elfogták Salustiót,

az összekötőnket, aki Guevarától útban volt hozzánk. Elvették egy öszvérünket és a dzsipet. A táborban a legnagyobb riadalom támadt... Szörnyű zűrzavar lett úrrá, senki sem tudja, mi a teendő.

Március 22. ( )¹⁰ elindultunk, elhagyva a ( ) tábort és hátrahagyva az élelemtartalékokat, amit nem tudtunk elég biztonságosan elrejtteni a ( ). 12-kor leereszkedtünk a hegyről. Osztagunk 42 emberből állt, a vendégeket is beleértve.

Március 23. Harci tevékenység napja...

8 óraker Coco szaladt hozzánk, és jelentette, hogy a mieink rajtaütöttek egy szakasz katonán. A hirtelenjében felbecsült eredmény: három 60 milliméteres aknavető, 16 puska, 2 tankelhárító fegyver, 3 láda lőszer, két rádióállomás, lábbelik stb.; 7 halott, 14 egészséges fogoly és 4 sebesült, de élelmiszerük nem volt.

Március 24.... Utasítottam Intit, hogy utoljára beszéljen a foglyokkal, és engedje őket szabadon, de előbb a tisztéken kívül mindenkítől vegye el azt a ruháneműt, amire szükségünk lehet. Repülőgépről bombáztak minket és nagy ijedséget okoztak. Két emberünk megsebesítette a támadást: Raul és Walter...

Március 27. Az összetűzés híre nagy port vert fel, megtöltötte az étert, és számtalan nyilatkozatot szült, egyebek között Barrientos²⁰ nyéltelen volt sajtóértekezletet tartani. Hírt adtak egy külföldiről, aki végzett magával, és közölték a partizánosztag összetételét. Nyilvánvaló, hogy a szökevények és a szabadon bocsátott foglyok meséltek rólunk, csak azt nem tudjuk, miket fecsegték össze...

Március 31. Nem történt semmi különös... de a rádió továbbra is zajong, és rendes adásait a harcokról szóló hivatalos közleményekkel váltogatja. Állásainkat teljes pontossággal megadják: a Yaqui és a Nacahuazu között. Félek, hogy valamiféle bekerítő manőverre készülnek...

A HÓNAP MÉRLEGE

Teli eseményekkel, de az általános képből kiemelkedik néhány jellemző vonás. A partizánosztag konszolidálódásának és megtisztításának szakasza teljes mértékben befejeződött; elég nehezen megy néhány Kubából érkezett elvtársunk bekapcsolódása, akik jó anyagot jelentenek. A Guevara küldte emberek színvonala általában alacsony

(ketten dezertáltak, egyikük fogságba esett és „beszédes” volt, hármat kizártunk, kettő gyengének bizonyult). Megkezdődött a harci szakasz, amelynek során egy jól megszervezett, mintaszerről támadást hajtottunk végre, de ugyanakkor a harc előtt és után bizonytalanok akcióink is voltak (Marcos visszavonulása, Braulio viselkedése). Megkezdődött az ellenség ellentámadása is, amelyet a következő mozzanatok jellemeznek: a) kísérletek tartózkodási helyünk felfedezésére és elszigetelésünkre, b) jajveszékélések nemzeti és nemzetközi szinten, c) egyelőre teljes hatástalanság és d) a parasztlakozgás.

Világos, hogy előbb kell útra kelnünk, mint terveztem, és menet közben hátra kell hagynunk egy csoportot, amelyben — teherértékelést — ott kell lennie a négy lehetséges áruháznak. Késerves helyzet, de most újabb megpróbáltatások várnak az osztagra, amelyek nagymértékben hasznára fognak válni, ha majd leküzdötte őket.

Április 10. Reggel Negro izgatottan jelentette, hogy a folyó partján 15 katona közeledik. Inti kiadta a parancsot Rolandónak, hogy csálja törbe őket. Nem tehetünk mást, mint hogy várjuk a fejleményeket, és mi vártunk. Odaküldtem Tumainit, hogy értesítsen mindenről. Rövidesen megjött a gyászos hír egy emberünk elvesztéséről: Rubio (Jesús Suárez Gayol) halálosan megsebesült. Mire a táborba értek vele, már nem lélegzett. A tűzharc alig néhány pillanatra tartott. A színhelyen holtan maradt egy altiszt, megsebesült három katona, és hatan fogságba estek.

A foglyok vallomásából megtudtuk, hogy Pincalában nagyobb erők vannak, Lagunillasban — vagy 30 ember. Kiszámítottam, hogy az elmenekült katonák már rövidesen visszaérkezhetnek egységükhöz, ezért úgy döntöttem, hogy az a csoport, amelyet Rolando 500 méterrel előreküldött, az egész előőrssel álljon le. Előzőleg parancsot adtam a visszavonulásra, de most logikusabbnak láttam, ha kelepécét álltunk. Délután 5 óra körül egy nagy különítmény közeledtét jelezték. Vártunk Pombónak meghagytam, hogy tájékoztasson mindenről. Egy idő múlva elszórt lövések hallatszóttak. Pombó visszatért, és elmondta, hogy a rajtaütés újra sikeres volt. Több katonát megöltünk, és elfogtunk egy őrnagyot.

Ez alkalommal az események a következőképpen alakultak: a katonák a folyó

partján zárt alakzatban, minden elővigyázatosságot mellőzve meneteltek, és a tűz teljesen váratlanul érte őket. Hétven meghaltak, ötven megsebesültek, és a foglyok száma 22-re emelkedett...

Április 11. Reggel nekifogtunk a holmink átszállításához. Rubiót csak egy vékony réteg földdel tudtuk betemetni, mert nem volt mivel mélyebb sírt ásni.

A rádió közölte az „újabb véres összecsapás” hírért, és megnevezte a veszteségeket: kilenc elesett katona és „megerősített hírek szerint” négy partizán.

Egy chilei újságíró részletekbe menő beszámolót írt táborunkról. Megtalálta a fényképet, amely szakáll nélkül, pipával a fogam között ábrázol. Nincs bizonyítékunk arra, hogy a felső rejtékhelyet felfedezték volna, de néhány jel erre mutat.

Április 16. Bevonultunk egy Bella Vista nevű kis településre. Pontosabban négy parasztsalád lakik itt; krumplit, egy disznót és kukoricalisztet vásároltunk tőlük. Szegényparaszatok; a megjelenésünk nagyon megijesztette őket...

Április 19. Az egész napot egy helyben töltöttük, feltartóztatva a parasztokat, akik két, egymást keresztező úton egyik vagy másik irányban közlekedtek. Jó néhány foglyot összegyűjtöttünk. Déli egy órakor az örök szokatlan „ajándékkal” leptek meg: feltartóztattak egy Roth nevű angol újságíró, akit a gyerekek Laguillashból a mi nyomainkon vezettek ideig. Ő elmesélte, hogy járt a táborunkban, és ott megmutatták neki Braullo naplóját, amely élettörténetét és utazása leírását tartalmazza. Mindig egy és ugyanaz: fecsegés és felelőtlenség.

Április 22. A hibák sorozata már reggel megkezdődött. Rolando, Miguel és Antonio felderítésre mentek. Az volt a feladatuk, hogy a hegyekbe vonulásunk útján keressenek egy alkalmas helyet, ahonnan megleshetnénk a közeledő katonákat. Észrevették, hogy egy ember kiszállt egy autóból, és a nyomainkat vizsgálgatta, miközben egy paraszt éjszakai látogatásunkat mesélte el neki.

Este 8-kor már útra készülődtünk, bár nyilvánvaló volt, hogy felfedeztek bennünket; ekkor rövid tűzharc keletkezett, és azt kiabálták felénk, hogy adjuk meg magunkat. Megzavarodtunk, és nem értettük, mi történt. Szerencsére a holmink és a vásárolt dolgok már az autóban voltak. Egyszerre minden elcsendesedett.

A történet mérlege siralmas. Egyrészt — fegyelmetlenség és vigyázatlanság, másrészt — egy ember eltűnése (bár, re-

mélem, csak egy időre); annak az árunak a hiánya, amelyért a pénz kifizettük, de már nem jutott időnk elszállítani, és végül egy dollárköteg elvesztése, ami Pombo táskájából kiesett, íme, az eredmény.

Április 25. Fekete nap. Délelőtt 10 óra körül Pombo leereszkedett a megfigyelőpontról, és közölte, hogy 30 gárdista közeledik a tanya felé. Miközben a fogadásukra készülődtünk, Antonio, aki előzőleg a magaslaton maradt, szintén lejött, de most már azzal a hírrel, hogy a gárdisták 60-an vannak, és mellettünk készülnek elvonulni. Elhatároztuk, hogy rögtönzött kelepécét állítunk nekik az úton, a tábor közelében. Gyorsan kiválasztottunk egy sima helyet a patak szélén. Egyenes vonalban 50 méternyire lehetett ellátni. Odaállítottam Urbanót és Miguel. Nálam egy automata puska volt. Rövidesen megjelent az ellenséges elővéd: egy katona három német farkaskutyával. A közelünkbe engedték őket, én megcéloztam az első kutyát, és elhibáztam. Amikor rá akartam löni a vezetőre, az „M-2”-be beszorult a töltényhüvely. Közben oldalról keresztűz zúdult a katonákra. Amikor lecsendesedett, utasítottam Urbanót, hogy adja ki a parancsot a visszavonulásra. Ő hozta a hírt, hogy Rolando megsebesült. Odahozták, de már annyi vért vesztett, hogy a vérátömlesztés közben meghalt...

Április 30. ... A *Siempre* című újság interjút közölt Barrientossal, aki többek között beismerte, hogy Bolíviában Jenki tanácsadók tartózkodnak, és hogy a partizánmozgalmat az országban uralkodó körülmények váltották ki.

A HÓNAP MÉRLEGE

Minden normálisan folyik, bár két fájdalmas veszteségünk van: Rubio és Rolando. Az utóbbi pusztulása különösen komoly csapás, mert őt akartam a létesítendő második vonal parancsnokának kinevezni. Még volt négy hadműveletünk. Általában sikeresek, az egyik nagyon jó eredményt hozott.

Más vonatkozások. Az elszigeteltség továbbra is teljes. A betegségek néhány elvtársunk egészségét aldásták, ami arra késztetett, hogy többfelé oszoljunk, ez pedig gyengítette az ütőképességünket. Még mindig nem sikerült kapcsolatot teremteni Joaquinnal. A parasztokat mint tömegbázist a mai napig nem használhattuk fel, bár azt hisszük, tervszerű terror útján sikerülni fog a

többség semlegességét biztosítani. A tá-
mogatásra majd azután kerül sor. Sen-
ki sem csatlakozik hozzánk. Az elesette-
ken kívül Lorót is elvesztettük, aki Ta-
perillasban eltűnt a csata után.

Az említettekkel kapcsolatban a ka-
tonai stratégiáról meg kell jegyeznem:
a) a csapatok felvonulásáról még min-
dig kevés az értesülésünk, ami nyug-
talanító, de nem akadályoz mozgásunk-
ban. Azonkívül az utóbbi rajtaütés,
amikor megtámadtuk a kutyás felderi-
tőket, arra enged következtetni, hogy
ezentúl őrizkedni fognak mélyebben
behatolni a hegyekbe; b) a hírérés
folytatódik mindkét oldalon, és cikkem
havannai közlése, gondolom, nem hagy
kétséget az iránt, hogy itt tartózkodunk.

Az amerikaiak most egész biztosan
jokozni fogják beavatkozásukat a bolí-
viai ügyekbe. Már küldözgetik a heli-
koptereket, és állítólag a „zöld sapká-
sokat”²¹ is, bár ők egyelőre még nem
láthatók.

Konklúzió: ebben a hónapban min-
den a rendes kerékvágásban ment, fi-
gyelembe véve a gerillaháború elke-
rülhetetlen véletleneit. Az összes har-
cosok morális állapota megfelelő és si-
kkel kiállták a partizánválasztás pró-
báját.

Május 2. Egész nap lassan haladtunk,
és nem tudtunk eligazodni a terepen.
Alig két órányi utat tettünk meg, mert
nehezen sikerült ösvényt vágni mache-
téink segítségével. A csúcsról felfedeztem
egy települést, nem messze a Nacahuazu-
tól, ami arra mutat, hogy jóval északab-
bra jutottunk, mint gondoltuk. Azonban
az Ikirinek nyoma sincs. Meghagytam
Miguelnek és Benignónak, vágják az utat
egész nap, hogy kiérjünk az Ikirizhez,
vagy legalább valamilyen vízhez jussunk,
mert már kifogytunk a tartalékokból. Az
ennivaló még 5 napig kitart, ha nagyon
kis adagokra osztjuk.

A havannai rádió továbbra is megtölti
az étert a Bolíviáról szóló hírekkel, ame-
lyek eléggé túlzók. Elértünk 1760 méter
magasra, 1730 méteren éjszakáztunk.

Május 12. Osztagunk lassan haladt. Ur-
bano és Benigno vágta az utat. Három
óra felé, 5 kilométernyire feltűnt egy la-
gúna, és kis idő múlva kiértünk egy ré-
gi ösvényhez. Nemsokára tökkel és kuko-
ricával sűrűn beültetett mező terült el
előttünk, de vizet nem találtunk. Tököt
sütöttünk zsírban, a csövekről lefejtettük
a kukoricaszemeket, és azokat is megsü-
töttük. Levágtunk egy nagy disznót, ri-
zeshúst főztünk és tököt ettünk hozzá.

Május 13. Egész nap hányás, csuklás,
hasmenés és szelek kínoztak mindnyá-
junkat. Az összes rádióállomások kitartó-
an ismételték a közleményt, hogy Ve-
nezuelában a kubaik partraszállása ku-
darcba fulladt, és Leoni²² bemutatót az
újságíróknak két embert, megnevezte
őket és rangjukat. En egyiket sem ismer-
em, de mind azt mondják, hogy ott az
akció vereséget szenvedett.

Május 29. Vasárnap. Korán keltünk és
továbbmentünk. Másfél óra múlva feltűn-
tek a Caraguatarenda mezői. Benignót és
Cocót előreküldtem felderítésbe, de egy
paraszt meglátta őket, ezért feltartóztat-
ták. Rövid idő alatt nagy csoport foglyot
ejtettünk; nem látszott rajtuk, hogy kü-
lönösebben félnének tőlünk. Volt közöttük
egy asszony a gyermekeivel, aki meghall-
va a felszólítást a megállásra, elkezdett
jajongani, és se Pachónak, se Pablónak
nem volt elég lelki ereje, hogy vissza-
tartsa, ő pedig elszaladt a falu felé. Két
órákor elfoglaltuk a falut, mindkét kijá-
ratát lezártuk. Nemsokára megjelent egy
dzsip a bányából. Lefoglaltunk összesen
két dzsipet és két teherautót. Ettünk egy
keveset, kávét ittunk, és elindultunk Ipi-
tasito felé. Ott kinyitottunk egy raktárt,
elvittünk 500 peso értékű árut, és miután
komoly ceremóniával írásba vettünk min-
dent, amit elvettünk, két parasztot oda-
állítottunk őrségre.

Május 31. A dzsip hűtőjében felforr-
t a vizeletünk és a kulacsnyi víz. Két ese-
mény történt, ami terveinket megváltoz-
tatta. Az észak felé vezető út véget ért,
ezért Miguel megállította az osztagot. Az
őrségből egy csoportunk az egyik mellék-
úton feltartóztatott egy Gregorio Vargas
nevű parasztot, aki kerékpárján indult
csapdákat állítani. Ez a foglalkozása. A
paraszt viselkedése elég gyanút keltő
volt, de fontos értesüléseket szereztünk
tőle a kutakról. Az egyik mellett már el-
haladtunk, és embereket küldtem oda,
hogy hozzanak vizet és készítsenek enni-
valót. Vargas megmutatta az utat. Ami-
kor már visszatérőben voltunk, feltűnt két
katonákkal telt teherkocsi, és mi gyorsan
tüzelni kezdtünk rájuk; úgy vettük
észre, két katonát megöltünk...

A HÓNAP MÉRLEGE

Katonai szempontból három újabb
csatározás —, amelyek során a had-
sereg jelentősebb veszteségeket szenved-
ett, mi pedig egy embert sem vesz-
tettünk — valamint behatolásunk a
Piririenda és a Caraguatarenda vidéké-
re jelentős siker.

A helyzet jellemző vonásai: a kapcsolat teljes hiánya Manilával, La Pazal és Joaquinnal, ami nem járul hozzá 25 tagú csoportunk növeléséhez. A pcrasztok egyáltalán nem csatlakoznak hozzánk, de félelmük elmúlt, és lelkesednek értünk. Ez lassú dolog, és türelmet kíván.

Június 12. Rádión közölték a partizánosztag összetételét: 17 kubai, 14 brazil, 4 argentin és 3 perui. A kubaiak és a peruiak száma megfelel a valóságnak.

már csak holnapra maradt. De reménykedünk, hogy hamarosan lakott helyre érünk.

Június 21. Anyám születésnapja. Két nap alatt tömeges foghúzást rendeztem, amiért a tanyák Foghúzó Fernandója névvel tiszteltek meg. Ma be kellett zárnom a rendelőmet, és este útra keltünk. Alig mentünk egy óránál többet. A háború kezdete óta először ültem öszvéren. Három foglyunkat egy órán át magunkkal vittük a Masquerába vezető úton, és

Csak azt nem tudjuk, ki adta meg nekik ezeket az adatokat.

Június 14. Selita²³ — (4 éves).

Megértem a 39 évet, és közeledik az a kor, amely rákényszerít, hogy gondolkodjam partizánjövöm felett. Egyelőre teljesen az ügynek élek.

Június 17. Öt és fél óra alatt 15 kilométert tettünk meg a Rosita partján, elhagyunk négy patakot, bár a térkép csak egyet, az Abopesitót tünteti fel. Körös-körül sok friss nyomot találtunk. Ricardo elejtett egy vízipatkányt, megéjtük ebédre, kukoricával. Kukoricánk

minden holmijukat elszedték, beleértve óráikat és lábbelijüket is.

Június 25. Az argentin rádió közli a veszteségeket, és megnevez 87 halottat. A bolíviai állomások („Siglo XX“) elhallgatják a számokat. Asztmám rosszabbodik, és akadályoz a rendszeres alvásban.

Június 26. Sötét nap. Úgy látszott minden rendben megy, és öten elmentek felváltani a Floridába vezető úton lesben álló gerillákat, amikor egyszerre lövések hallatszottak. A visszavonulás elhúzódott. Jelentették, hogy ketten megsebesültek: Pombo a lábán, és Tumaini haslövést ka-

pot. Mindkettőjüket gyorsan bevittük a házba, hogy a kéznél levő műszerekkel megoperáljuk őket. Pombo sebe sem veszélyes, csak fejfájást okoz, és feküdnie kell. Tutának a golyó átfúrta a máját... Műtét közben meghalt.

A HÓNAP MÉRLEGE

A helyzet negatív oldala a következő: sikertelen kísérletek a kapcsolat felvételére Joaquinaal, és több emberünk pusztulása. Egyetlen harcos elvesztése is soraink komoly gyengülését jelenti, bár a hadsereg nem tud róla. A hónap folyamán kisebb összetűzések során a csapatok, ha saját jelentéseiket vesszük alapul, 4 halottat és 3 sebesültet veszítettek.

A főbb jellemzők a következők:

1. Továbbra is a kapcsolat teljes hiánya, ami csökkenti létszámunkat. Most 24-en vagyunk, a sebesült és mozgásképtelen Pombót is beleszámítva.

2. Parasztok csatlakozásának teljes hiánya. Bűvös kör keletkezett: hogy elérjük a parasztok támogatását, állandó akciókra van szükség a lakott vidéken, ehhez viszont több ember kellene.

3. A partizánokról szóló legenda napról napra növekszik. Már legyőzhetetlen, emberfeletti lényekké váltunk.

Legsürgősebb feladataink: helyreállítani a kapcsolatot La Pazzal, fegyvert és gyógyszert szerezni, 50—100 emberrel a városból kiegészíteni az osztagot, még akkor is, ha a harcosok száma az akciók következtében 10—25 emberre csökken.

Július 6. Korán útra keltünk Peña Colorado felé, lakott övezeten át, ahol félnek tőlünk. Estére elértük az Alto de Palermót (1600 m magasságban), aztán leereszkedtünk egy faluba, amelynek kis boltjában ezt-azt vásároltunk.

Tervünk az volt, hogy megállítsunk egy Samaipatából jövő gépkocsit, kikérdezzük a sofőrt az ottani helyzetről, aztán vele együtt bemegyünk a városba, elfoglaljuk a kaszárnyát, szerzünk gyógyszert, átkutatjuk a kórházat, konzerveket és más cikkeket vásárolunk, aztán visszatérünk.

A tervet meg kellett változtatnunk, mert Samaipatából semmiféle gépkocsi nem jött. Megtudtuk, hogy itt általában nem állnak meg az autók, egyszóval komoly akadályba ütköztünk. Az akcióban Ricardo, Coco, Pacho, Aniceto, Julio és Chino vettek részt. Megállítottak egy Santa Cruz felől közeledő gépkocsit. Min-

den rendben ment, de ekkor egy másik autó közeledett, és azt is fel kellett tartóztatni. Szóváltás támadt a teherautón utazó señórával, aki nem akarta engedni, hogy a lánya kiszálljon. Ekkor megállt egy harmadik gépkocsi is, hogy a benne ülők megtudják, mi történt. Torlódás keletkezett. Egy negyedik kocsi is megállt, mert a sofőre meglátta a zürzavart. Végül aztán minden rendbe jött. Mi mind beültünk az egyik gépkocsiba, beutaztunk Samaipatába, foglyul ejtettünk két csendőrt, majd az őrsparancsnokot, egy Vacciflora nevű hadnagyot, aztán egy őrmestertől megtudtuk a jelszót, és villámakcióval elfoglaltuk a kaszárnyát, ahol 10 katonát találtunk. Sikerült 5 puskát és egy tankelhárító fegyvert zsákmányolnunk. Tíz foglyot magunkkal vittünk, egy kilométernyire Samaipatától ruháikat elszedték, és végül szabadon bocsátottuk őket.

Július 15. Barrientos bejelentette a „Sintia”-akció megindítását, amelynek során néhány óra alatt végezni fognak velünk.

Július 30. Az asztma szörnyen megkínzott, egész éjszaka nem aludtam. Reggel fél ötkor Moro, aki éppen kávéfőzött, észrevette, hogy emberek kelnek át a folyón, lámpással kezükben. Miguel sem aludt, éppen felváltani készült az öröket, így őt ketten elmentek a jövevények feltartóztatására. En a konyhában maradtam, és hallottam, amint egyikük oda kiáltott:

— Állj, ki vagy?

— A Trinidad-különmény — és mindjárt megkezdődött a tűzpárbaj.

Nemsokára Miguel elhozta egy sebesült katona puskáját és töltényövéit. Kiderült, hogy 21 katona van útban Abapo felé. Megtudtuk, hogy Morocóban 150 főnyi csapat állomásozik. A különménynek más veszteségei is voltak, de az általános zürzavarban semmit sem tudunk pontosan megállapítani. Túl sokáig elhúzódott a lovak befogása. Negro sokat bajlódott a zsákmányolt aknavetővel. Már 6 óra felé járt, és mi még mindig arra vesztegettük az időt, hogy összeszedjük az öszvérek hátáról útközben leesett málhákat. A vége az lett, hogy a katonák magukhoz tértek, és az utolsó útelágazásnál tűzbe kerültünk...

Még ki sem adhattam a parancsot, hogy az első megfelelő ponton helyezkedjünk tüzelő állásba, amikor megjelent Camba, és jelentette, hogy Ricardo és Aniceto megsebesült a folyón való átkeelés alkalmával. Urbanót és Natót Leónnal

együtt elküldtem, hogy üljenek lóra és keressék meg Miguelt és Juliót, Cocót pedig hagyják elől őrségen. Ők elmentek, anélkül, hogy utasításimat megkapták volna. Nemsokára Camba újabb hírt hozott: a katonák váratlanul megtámadták őt, Miguelt és Juliót, amikor túlságosan előre merészkedtek. Miguel visszajött, és újabb parancsra vár. Megint hozzáküldtem Cambát Eustanióval együtt. Velem csak Inti, Pombo és Chino maradt. Egy óraker megparancsoltam, hogy keressék meg Miguelt, Julio maradjon az első vonalban, és én egy csoportnyi harcossal és a lovakkal megkezdtem a visszavonulást. Amikor felértünk a csúcsra, Coco őrhelyéhez, az életben maradtok mind csatlakoztak hozzánk. Raul elesett, Ricardo és Pacho megsebesült. Pacho sebe nem veszélyes... De Ricardo állapota nagyon súlyos volt, és az utolsó szérum Willy hátizsákjában maradt, amelyet elvesztettünk. Ricardo este 10-kor meghalt; a folyó partján, egy rejtett helyen temettük el, ahol a gárdisták nem találhatnak rá.

Július 31. Éjszaka megmagyaráztam az akció során elkövetett hibákat: 1. a tábor előnytelen elhelyezése, 2. a rendelkezésünkre álló idő rossz kihasználása, ami lehetővé tette a katonáknak, hogy ellentámadásba menjenek át, 3. felesleges magabiztosság, ami Ricardo, majd Raul halálához vezetett a sebesültek mentése közben, 4. késedelmeskedés a teher elszállítása során. Az utóbbi következtében elvesztett 11 hátizsák, bennük a gyógyszerek, távcsövek és más szükséges holmik, az a magnetofon is, amellyel a Manilából érkező üzeneteket szoktuk felvenni.

Ricardo a legfegyelmetlenebb volt a kubaikak közül, és a legnehezebben viselte el a mindennapi nehézségeket, de kiváló harcos és régi bajtársam volt még Kubában a második támadás kezdeti kudarcai idején, majd Kongóban és most itt.

A HÓNAP MÉRLEGE

A negatívumok most is ugyanazok, mint az előző hónapban, és pedig: Joaquinnal még mindig nincs kapcsolatunk, akárcsak a külső világgal, és most is vesztítettünk embereinkből. Jelenleg 22-en vagyunk. Ebből három beteg, köztük én is, ami csökkenti mozgási lehetőségeinket. Három összezapásunk volt, a samaipatai rajtaütést is beleértve. A hadseregnek okozott veszteségek: 7 halott és 10 sebesült. Ezeket a számokat a za-

varos közleményekből hámoztuk ki. A mi veszteségeink: 2 halott és 1 sebesült.

A főbb vonások a következők:

Most is súlyosan érint a parasztok távolmaradása, bár van néhány reménykeltő jele a közeledésnek, abból ítélve, ahogy régebbi ismerőseink fogadnak bennünket.

A partizánokról szóló legendák kontinentális méreteket öltenek. Organia²⁴ lezárhatja a határokat, és Peru is óvintézkedéseket hoz.

A kormányban éleződik a politikai válság, az Egyesült Államok kisebb hiteleteket nyújt, amelyek azonban bolíviai méretekből hatalmas segítséget jelentenek, és ily módon fékezik az elégedetlenséget.

Augusztus 5. Benigno, Camba, Urbano és León két csoportra oszolva távoli felkerítésre indulnak. A lóhúst mind megégettük. Holnap megpróbálunk halat fogni, holnapután pedig levágjuk a másik lovat. Holnap el akarunk jutni a következő kúthoz. Az asztma ma sem kímélt.

Augusztus 8. Körülbelül egy óra hosszat meneteltünk, ami nekem kettőnek tűnt. A kancám botladozott a fáradtságtól, s az egyik ilyen pillanatban késsémmel ráütöttem, és erősen felsértettem a nyakát. Az új tábor talán az utolsó lesz, ahol vizet találunk a Rositához vagy a Río Grandehoz vezető úton. A hadsereg közleményben adott hírt arról, hogy egyik táborunkban felfedeztek egy fegyverraktárt.

Éjjel összehívtam az embereket, és ezt mondtam nekik: nehéz helyzetbe kerülünk. Pacho egészsége kezd helyreállni, de én továbbra is alig vonszolom magam, és az eset a kancával azt mutatja, hogy egyes pillanatokban elvesztem az önuralmam. Ez múló dolog. De a helyzet súlyossága egyformán nehezedik mindenkire, és ha valaki úgy érzi, hogy nem képes a nehézségekkel tovább is megbirkózni, mondja meg egyenesen. Most olyan pillanatot élünk, amikor döntő elhatározásra kell jutnunk. A harcnak ez a formája lehetőséget nyújt számunkra, hogy forradalmárrá váljunk, és ezzel az emberi lét legmagasabb fokára emelkedjünk, de ugyanakkor megengedi, hogy pusztán csak emberek legyünk. Akinek nincs elég ereje a magas követelményeknek megfelelni, mondja meg, és hagyja abba a harcot.

Augusztus 14. Fekete nap. Fekete volt tevékenységünk szempontjából, és semmi újat nem ígért. Éjjel a rádió hírei között szerepelt egy tudósítás az egyik rejték-

hely felfedezéséről; olyan pontos részletekkel szolgáltak, hogy a hír valóságához semmi kétség nem férhet.

Most bizonytalan ideig szenvednem kell az asztmától. Különböző dokumentumok és fényképek is az ellenség kezére jutottak. Ez a legszörnyűbb csapás, amely valaha is sújtott minket. Valaki elárult bennünket. Csak tudnánk, ki lehetett?

Augusztus 18. Korábban útra keltünk, mint máskor. De négy gázlón kellett átkelnünk (egyikük elég mély volt), egyes helyeken nehezen találtuk meg az utat, és ezért csak délben 2 óraker értünk a patakhoz, halálosan kimerülve. Aznap már nem is mentünk tovább. Itt rovarok felhői szállnak körülöttünk, és éjszaka hideg van. Intí elmondta nekem, hogy Camba el akar menni az osztagból. Úgy érzi, nem bírja tovább, mert gyenge fizikumú, és különben is — nem látja a harc perspektíváit. Nyilvánvalóan a gyávaság tipikus esetéről van szó, és a közhangulat megjavítása érdekében jobb lenne, ha elengednénk, de nem most, amikor ismeri az utat, amelyen Joaquín osztagával akarunk egyesülni.

Augusztus 27. Egész nap megfeszítetten kerestük a kivezető utat, de még most sem világos, hogy mivel fog végződni mindez. A Río Grande közelében járunk. Már megkerültük a Yumónt, értesüléseink szerint ott nincsenek gázlók. Én nagyon jól érzem magam, de az orvos elég rosszul van. Vizünk elfogyott, éppen csak az ő számára maradt valamennyi.

Augusztus 30. A helyzet kezd nagyon komorrá válni. Miguel és Darío megitták a vizeletüket. Chino szintén. Az eredmény siralmas: hasmenés és görcsök.

A HÓNAP MÉRLEGE

Kétségkívül ez volt a legrosszabb hónap az egész háború folyamán. Az összes, dokumentumokat és gyógyszereket tartalmazó rejtékhelyek felfedezése kegyetlen csapás, különösen lélektani vonatkozásban. Két ember elvesztése a hónap végén és az azt követő menetelés, amelynek folyamán lóhússal táplálkoztunk; demoralizálta az osztagot és odavezetett, hogy Camba elsőként vetette fel az osztagból való távozás kérését.

A főbb vonások a következők:

Olyan pillanatot élünk, amikor megcappant a harci szellemünk és forradalmi dicsőségünk. Legsürgősebb feladataink ma is ugyanazok, mint az elő-

*ző hónapban: kapcsolatot teremteni, so-
rainkat kiegészíteni, gyógyszert és lő-
szert szerezni.*

Szeptember 10. Rossz nap. Jó előjellel kezdődött, de aztán a pocské úton az átlatok minden erejükből kifogytak, és mindennek tetejébe az egyik öszvér megmakacsolta magát, lemaradt, és a parton kellett hagyni. Coco jutott erre az elhátározásra, mert a megáradt folyó sodrása nagyon erős volt. De a túlsó parton még ottmaradt 4 puská, köztük a Moróé, és három lövedék Benigno tankelhárító fegyveréhez. Én az egyik öszvérrel átúsztam a folyót, és közben elvesztettem a lábbelimet, ami most nagyon hiányzik; szíjbocskorban járok.

Szeptember 25. Három tartomány érintkezési pontján vagyunk. Az öszvéreken utazás kezd veszélyessé válni, de igyekszem a lehetőségekhez mérten megkönynyíteni az utat a Doktor számára. Még túlságosan gyenge. A parasztok azt mondják, hogy az egész körzetben nem láttak katonát...

Szeptember 26. Vereség. Hajnalban bevonultunk Picachóba, ahol éppen ünnep volt. Ez a legmagasabb szint, ameddig eljutottunk — 2280 m. A parasztok nagyon jól fogadtak, és aggodalom nélkül mentünk tovább, bár Ovando tábornok megfogadta, hogy a legrövidebb időn belül rám teszi a kezét. Amikor Higuerasba értünk, már más kép fogadott bennünket: a férfiak eltűntek, csak néhány asszony maradt otthon.

Fél kettő körül, amikor elindultam a hegycsúcs felé, lövések hallatszottak. Az egész gerincről lőttek minket, ami arra mutatott, hogy rajtunk ütöttek. Megszerveztem a kis település védelmét, hogy ott várjuk be az életben maradtakat, és a visszavonuláshoz kijelöltem a Río Grande felé vezető utat. Nemsokára megjelent a sebesült Benigno, aztán Aniceto és Pablito, akinek erősen megsérült a lába. Miguel, Coco és Julio elesetek. Camba eldobta a hátizsákját és eltűnt.

Szeptember 28. Késérő nap. Egy alkalommal már azt hittük, hogy az utolsó lesz. 10 óraker közvetlenül előttünk elvonult 46 katona hátizsákkal felszerelve, és már úgy tűnt, hogy oszlopuk soha nem ér véget. 12 óraker újabb, 77 emberből álló oszlop jelent meg. A legalkalmatlanabb pillanatban váratlanul lövés hallatszott, és a katonák lehasaltak. Tisztjük megparancsolta, hogy ereszkedjenek le a szurdokba, s attól féltünk, hogy éppen oda jönnek, ahol mi rejtő-

zünk. De végül a tiszt beszélt valakivel rádión, nyilvánvalóan megnyugodott, és parancsot adott a továbbvonulásra. Menedékünk nem védett volna meg egy felülről jövő támadás ellen, és felfedeztetésünk esetén a visszavonulás meglehetősen bizonytalannak mutatkozott.

Éjszaka nem gyújtottunk tüzet. Nem szeretném újra hallani a lövéseket, amelyek rendszerint a szürkületet köszöntik. Holnap az egész napot a telephely környékének a felderítésére szánjuk. Könyvnyű eső áztatott bennünket, de azt hiszem, nem volt elég bőséges ahhoz, hogy elmossa a nyomainkat.

Szeptember 30. Még egy feszültséggel teli nap. Reggel a chilei Balmaseda-rádió közlése szerint a hadsereg legfelsőbb köreiben kijelentették, hogy Che Guevarát bekerítették egy erdős hegysorosban. A helyi rádióállomások hallgatnak erről, de a hadsereg pontosan tudja, hogy itt tartózkodunk. Hamarosan megkezdődött a katonák vonulása az úton mindkét irányban. 12 órakor 40 katonát haladt arra, több oszlopban. A házhoz mentek, betelepítettek, öröket állítottak, és nagyon idegesen viselkedtek. Mindezt Aniceto és Pacho jelentette. Intí és Willy azzal a hírral jöttek, hogy a Río Grande egyenes vonalban 2 kilométernyire van tőlünk, a vízmosás felső részén három házat láttak, és egy jól elrejtett helyen pihenőt tarthatunk. Vízet kerestünk, majd este 10-kor megkezdtük a fásztó éjszakai menetelést, ami nagyon lassan ment Chino miatt, aki nehezen tájékozódik a sötétben. Benigno jól érzi magát, de a Doktor még mindig nem jött helyre.

A HÓNAP MÉRLEGE

Az erőgyűjtés hónapjának ígérkezett, és majdnem azzá is lett, de az az össze-csapás, amelyben Miguel, Coco és Julio életét vesztette, mindent elrontott. Aztán veszélyes helyzetbe kerültünk, és azonkívül eltűnt León. Camba elvesztése tiszta nyereség.

Kisebb csatározásokban megöltünk egy lovat, és harcképtelenné tettünk egy katonát. Urbano lövöldözésbe keveredett egy őrjáratral, és szerencsétlenségünkre rajtunk ütöttek Higuerasban. Lemondtunk az ösvéerekről, és azt hiszem, nem is fogunk többé hozzájuk folyamodni, hacsak újból le nem ver az asztma...

Érvényben maradnak a múlt hónap jellemző vonásai, de a kormánycsapatok fokozni kezdték akcióikat, a parasztok pedig egyáltalán nem segítenek nekünk, és árulóinkká válnak.

Október 3. Anélkül, hogy vízhez jutottunk volna, újra felkapaszkodtunk a gerincre, amely uralkodik az út felett, ahol a katonák járklának. A nap többi részét tökéletes nyugalomban töltöttük, este felé leereszkedtünk, és kávét főztünk, amelynek illata csodálatosnak tűnt, bár a víz keserű volt, és zsíros csajkában főtt. Aztán lisztből tésztát készítettünk, és megettük, az útra pedig rizset főztünk tapírhússal. 3 órákor előzetes felderítés után elindultunk, szerencsésen megkerültünk egy ültetvényt, és lementünk egy szakadékba, de ott sem találtunk vizet, a nyomok pedig arra utaltak, hogy katonák jártak arra.

Október 6. Felderítőink nem messze tőlünk egy házat fedeztek fel, és kicsit távolabb a mélyedésben vízre bukkantak. Arra indultunk, és egész nap ennivalót főztünk egy hatalmas szikla alatt, amely tetőként borult fölénk. Ez a nap nyugtalanító volt számomra: fényes nappal lakott vidéken jártunk, és egy katlanban telepedtünk meg.

A chilei rádió a cenzúra ellenére bemondta, hogy ebben az övezetben 1800 katonát vadászik ránk.

Október 7. 11 hónap telt el bukolikus nyugalmas gerillaháborúnk megkezdése óta. Fél egykor egy kecskét legeltető öregasszony betévedt abba a szakadékba, ahol mi rejtőztünk, és fel kellett tartóztatnunk. Az asszony semmi érdekeset nem mondott a katonákról, minden kérdésünkre azt válaszolta, hogy semmit sem tud, és már rég nem volt sehol. Éppen csak a környékről mondott egyet-mást: szerinte egy mérföldnyire tőlünk van Higueras, ugyanannyira Jagüey és két mérföldnyire Pucara. Fél hatkor Intí, Aniceto és Pablito hazáig kísérték. Az asszonynak van egy gyenge, fejlődésben visszamaradt lánya. 50 pesót adtunk neki, és megkértük, hogy senkinek egy szót se rólunk, de kevés a reményünk, hogy betartja az ígéretét. 5 órákor sápadt holdvilágnál tovább indultunk. Az út nagyon fásztó volt, és annál az ároknál, ahol megálltunk, észrevehető nyomok húzódtak. A közelben nem láttunk lakóházat, de krumpliföldeket találtunk, amelyeket az ott folyó patak vizével öntöztek. Éjjel 2 órákor megpihentünk, értelmetlen

lett volna tovább menni. Az éjszakai me-
metelések idején Chino valóságos teherre
válík.

A hadsereg egy furcsa közleményt adott
ki arról, hogy Serranóban 250 főnyi ka-

tonaság tartózkodik, amely nem engedi
ki a gyűrűből a 37 bekerített gerillát. A
helyet is megjelöli, ahol rejtőzünk — az
Azero és az Oro folyók között. Azt hi-
szem, ez a közlemény diverziós jellegű.

JEGYZETEK

1. A továbbiakban Guevara ezt a személyt hol Pachungónak, hol Pachónak nevezi.
2. Másról: Bigote, Loro és Jorge.
3. Bolívia fővárosa.
4. Másról: Papi, Ricardo és Chinchu.
5. Kuba.
6. Aliusha — Che Guevara leánya.
7. Másról: Joaquín és Vilo.
8. Mario Monje Molina, akkoriban Bolívia Kommunista Pártjának első titkára.
9. A bolíviai Moisés Rodríguezről van szó.
10. Másról: Apollinar és Polo.
11. Másról: Moro, Morogoro, Muganga és a Doktor.
12. A későbbiekben: Pedro.
13. Így nevezik Bolíviában az autóbust. Itt azt a csoportot jelzi, amely élelem szerzésére vagy más feladat teljesítésére indul.
14. Kukoricaliszból sült lepény.
15. Ildita — Che Guevara leánya.
16. Ernestico — Che Guevara fia.
17. Bozótvágó kés.
18. A nemzeti gárdának, a bolíviai rendőrség egyik szervezetének a katonái.
19. Ezek a zárójeltek az olvashatatlan vagy a Guevara által kihagyott szavakat jelölik.
20. René Barrientos Ortuño tábornok — Bolívia elnöke; a hatalmat katonai puccs útján ragadta magához.
21. A nemzeti felszabadító mozgalmak leverésére különlegesen kiképzett amerikai alakulatok.
22. Venezuela elnöke.
23. Selita — Che Guevara leánya.
24. Argentína elnöke.

A naplórészleteket — rövidítve — a szovjet újságíró-szövetség lapja, a *Za rubezsom* (1968. 42—43.) válogatása alapján közöljük.